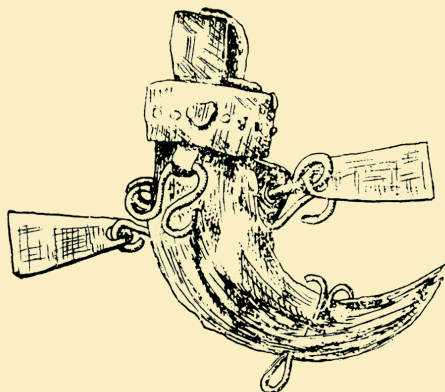

PRUTHENIA

TOM III

Olsztyn 2008

DAWNE I NOWE KONKURSY O PRUSACH

„Bałtowie i Prusowie – północni sąsiedzi Słowian”

W latach 2001-2004 Towarzystwo Pruthenia organizowało ponadregionalny konkurs historyczny dla dzieci i młodzieży pod nazwą „Bałtowie i Prusowie – północni sąsiedzi Słowian”. Główni pomysłodawcy i organizatorzy konkursu to przede wszystkim dr Ryszard Sajkowski – ówczesny członek Zarządu Towarzystwa a także dyrektor Muzeum w Ostródzie, które przejęło na siebie całość spraw organizacyjnych i administracyjnych, dr Mirosław J. Hoffmann – Prezydent Towarzystwa Pruthenia, który podjął się przygotowania pytań konkursowych oraz dr Bogdan Radzicki – Kanclerz Towarzystwa, który starał się o fundatorów nagród. Takie ogromne przedsięwzięcie nie odbyłoby się bez zaproszenia innych osób i instytucji do współpracy. Byli to historycy i archeolodzy, nauczyciele, pracownicy Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Muzeum Warmii i Mazur, Muzeum w Kętrzynie, a także władze wojewódzkie i samorządowe. Dużą pomoc okazał też pracownik Muzeum w Ostródzie – Marek Jankowski, który dbał o sprawy administracyjne całego przedsięwzięcia.

Celem konkursu było przybliżenie wiedzy o ludach bałtyjskich, przede wszystkim zaś o Prusach, tak mało znanych obecnym mieszkańcom naszego regionu Europy. W piśmie przewodnim organizatorzy pisali:

„W potocznej świadomości Prusowie jawią się jedynie jako nieszczęśliwy, prymitywny lud, który uległ przewadze cywilizacyjnej Krzyżaków. Tymczasem posiadają oni wielowiekową historię, a coraz szczegółowsze badania, zwłaszcza archeologiczne, pozwalają nam dostrzec w nich autorów oryginalnej cywilizacji. (...) Mamy nadzieję, że dzięki naszemu konkursowi, Prusowie chociaż w części zostaną przywrócenii świadomości historycznej. Jest to szczególnie ważne w przypadku młodzieży zamieszkującej Polskę północno-wschodnią, która z natury rzeczy predysponowana

jest do pełniejszego sięgania do skarbnicy kulturowej swojej małej ojczyzny”¹.

Zwracano przy tym uwagę, że poprzez Konkurs młodzież kształtuje swoją tożsamość. Współcześni mieszkańcy ziem pruskich muszą odnaleźć swoje miejsce w tej malowniczej krainie rozciągniętej między dolną Wisłą a środkowym i dolnym Niemnem, w dorzeczu *Pasarii* (Pasłęki) i *Alny* (Łyny), i uczynić ją swoją małą ojczyzną. Konkurs włącza w ten proces „zadomawiania się” w to najstarsze, ukryte już tylko w ziemi, w nazwach wsi, jezior i rzek dziedzictwo.

Do udziału w turnieju organizatorzy zaprosili uczniów szkół średnich z terenów historycznie związanych z Bałtami i Prusami, czyli z dzisiejszych województw: warmińsko-mazurskiego, pomorskiego, kujawsko-pomorskiego, podlaskiego i północnej części mazowieckiego. Jednocześnie organizatorzy postarali się o zamieszczenie informacji na temat konkursu w lokalnych mediach. Między innymi w „Gazecie Wyborczej” ukazała się notka zapowiadająca, że konkurs podzielono na dwie części: pisemną i ustną. Wszyscy zgłoszeni uczestnicy mieli pisać test złożony z kilkudziesięciu pytań, a następnie po sprawdzeniu testu przez komisję, wyłoni się pięciu najlepszych uczestników, którzy w otwartej debacie będą odpowiadali na pytania Komisji Konkursowej².

5 kwietnia 2001 r. w sali reprezentacyjnej ostródzkiego zamku odbył się I Ponadregionalny Konkurs „*Bałtowie i Prusowie – północni sąsiedzi Słowian*”. W turnieju uczestniczyło 18 uczniów z liceów ogólnokształcących z Olsztyna, Reszła, Giżycka, Ostródy, Zespołu Szkół Rolniczych w Jagarzewie i Technikum Rolniczego w Reszlu³. Komisja w składzie dr Ryszard Sajkowski (przewodniczący), dr Mirosław J. Hoffmann i mgr Jarosław Sobieraj wyłoniła zwycięzców:

- I miejsce – Marcin Mitura (LO w Reszlu)
- II miejsce – Katarzyna Żukowska (LO nr 2 w Olsztynie)
- III miejsce – Tomasz Perdek (LO w Reszlu)⁴.

Jeden z uczestników – Maciej Fingas, tak opisał w eseju swoje wrażenia:

---

¹ Pismo przewodnie w sprawie konkursu, Ostróda 15 II 2001 r., w zbiorach Archiwum Towarzystwa „Pruthenia”. Dalsze dokumenty i materiały znajdują się w Archiwum „Pruthenii” w formie oryginalnej lub cyfrowej.

² SOB, *Konkurs wiedzy o Prusach*, „Gazeta Wyborcza” (dodatek Olsztyn) z dn. 27 III 2001 r.

³ Protokół z przebiegu I ponadregionalnego Konkursu Wiedzy o Historii oraz Kulturze Bałtów i Prusów, Ostróda, 5 IV 2001 r.

⁴ Z.P., *Turniej wiedzy o Bałtach i Prusach*, „Głos Ostródy” z dn. 17 IV 2001 r.

„Niespełna miesiąc po konkursie poświęconym czasom opisanym w Trylogii Henryka Sienkiewicza Muzeum w Ostródzie wspólnie ze Stowarzyszeniem Miłośników Historii i Kultury Prusów „Pruthenia” zorganizowały kolejny ponadregionalny konkurs dla młodzieży szkół średnich. To przedsięwzięcie było jednak dużo poważniejsze z racji tematu konkursu. Miał to bowiem być turniej, który uczestnik musiał potraktować bardzo poważnie i dotrzeć do źródeł, leżących od lat (no powiedzmy od dłuższego czasu) na półkach bibliotecznych pod grubą warstwą kurzu. Chodziło bowiem o książki takie jak: Dzieje Prusów, Życie codzienne Prusów i Jaćwingów, czy chociażby Mitologia Bałtyjska. Proszę mi wierzyć, każda z tych książek (a to tylko niektóre z proponowanego spisu lektur) to przysłowiowa cegiełka. (...) Minęły setki lat, w których Prusowie zamieszkiwali te ziemie. Ten konkurs jest także ukłonem w ich stronę. Nie można pozwolić, by poszli całkowicie w zapomnienie, pozostając wciąż nieszczęśliwym, prymitywnym, nieznanym ludem...”⁵.

Pierwsza edycja turnieju cieszyła się dużym powodzeniem i stała się dla organizatorów dowodem, że podjęta tematyka cieszy się popularnością wśród młodzieży. W związku z tym, zdecydowano się na rozszerzenie grup wiekowych i w roku 2002 przeprowadzono go już na trzech poziomach edukacyjnych. Szczegółowe cele, organizację i program zawierał regulamin konkursu⁶. Już pod koniec stycznia pisano w prasie, że organizatorem turnieju dla szkół podstawowych będzie Szkoła Podstawowa w Kamińsku, leżąca w gminie Górowo Iławeckie. Specjalnie wybrano taką szkołę, gdyż jej patronem jest Herkus Monte – bohater drugiego powstania pruskiego przeciw Krzyżakom. Na szczuble szkół gimnazjalnych i średnich organizatorem było Muzeum w Ostródzie. Patronat nad konkursem sprawował Komitet Honorowy, w skład którego weszli: Wojewoda Warmińsko-Mazurski Stanisław Szatkowski, Przewodniczący Sejmiku Samorządowego Województwa Warmińsko-Mazurskiego Miron Sycz,

---

⁵ M. Fingas, „Bałtowie i Prusowie – północni sąsiedzi Słowian” – zwierzenia uczestnika konkursu, Ostródzki Museion 2001, z. 2, s. 6-7.

⁶ Regulamin Konkursu – II Ponadregionalny Konkurs Wiedzy o Historii i Kulturze Prusów „Prusowie – północni sąsiedzi Słowian”.

Burmistrz Miasta Ostródy Jan Wasilewski, Wójt Gminy Górowo Iławec-
kie Bogdan Gaber⁷.

Konkurs przeznaczony dla szkół gimnazjalnych odbył się 3 kwietnia 2002 r. Wzięło w nim udział 56 uczniów z województw: warmińsko-mazurskiego, pomorskiego, kujawsko-pomorskiego i mazowieckiego. Uczestnicy odpowiadali na 30 pytań testowych, mając na to 50 minut. Komisja w składzie: Alicja Dobrosielska, mgr Mariusz Wyczółkowski, dr Mirosław J. Hoffmann, po przeprowadzeniu pisemnego etapu konkursu stwierdziła, że do dalszego, ustnego etapu, zakwalifikuje się cztery osoby z najmniejszą liczbą błędnych odpowiedzi⁸.

Ryszard Sajkowski w wywiadzie dla „Gazety Olsztyńskiej” stwierdził, iż „Uczniowie zmagali się z pytaniami dotyczącymi historii regionu od okresu starożytnego do wczesnego średniowiecza. Musieli m.in. odpowiedzieć na pytania, na terenie jakiego plemienia pruskiego znajdują się obecne Bartoszyce, czy jakiego pochodzenia są kamienne posągi, zwane babami kamiennymi”⁹. Efektem tych zmagania było wyłonienie laureatów. Zostali nimi:

- I miejsce – Filip Chilecki (Salesjańskie Gimnazjum Niepubliczne w Ostródzie)
- II miejsce – Bartosz Grucela (Gimnazjum nr 2 w Olsztynie)
- III miejsce – Mateusz Mazurkiewicz (Gimnazjum w Kętrzynie)¹⁰.

Konkurs dla szkół średnich odbył się 11 kwietnia również w ostródzkim zamku. W części pisemnej wzięło udział 36 uczniów. Komisja w składzie Mirosław J. Hoffmann, Grzegorz Białuński, Bogdan Radzicki oraz Mariusz Wyczółkowski, po sprawdzeniu prac do etapu ustnego zakwalifikowała cztery osoby z najmniejszą liczbą błędnych odpowie-

---

⁷ (as), *Region. Druga edycja konkursu „Prusowie – północni sąsiedzi Słowian”*. *Spotkania z historią*, „Przegląd Ostródzki” z dn. 30 I 2002 r.; REM, *Muzeum w Ostródzie ogłasza konkurs!*, „Głos Ostródy” z dn. 1 II 2002 r.; A. Sumińska, *Region. II edycja konkursu. Historia – skarbnica wiedzy*, „Przegląd Ostródzki” z dn. 6 II 2002 r.; sob, *Ostróda. Przypomnieć Prusów*, „Gazeta Olsztyńska” z dn. 22 II 2002 r.; (as), *Region. II edycja konkursu. Turniej coraz bliżej*, „Przegląd Ostródzki” z dni. 27 III 2002 r.; *Konkurs „Prusowie – północni sąsiedzi Słowian”*, „Głos Ostródy” z dn. 29 III 2002r.; migi, *Ostróda. Konkurs o Prusach*, „Gazeta Ostródzka” z dn. 29 III-4 IV 2002 r.; A. Sumińska, *Region. Konkurs historyczny dla uczniów. Prusowie na Zamku*, „Przegląd Ostródzki” z dn. 3 IV 2002 r.

⁸ Protokół Komisji Egzaminacyjnej II Ponadregionalnego Konkursu „Prusowie – północni sąsiedzi Słowian”, Ostróda 3 IV 2002 r.

⁹ S. Sobieraj, *Ostróda. Pytali o baby kamienne*, „Gazeta Olsztyńska” z dn. 5 IV 2002 r.; A. Sumińska, *Region. W drugim etapie najlepszy – Łukasz*, „Przegląd Ostródzki” z dn. 10 V 2002 r.

¹⁰ Protokół Komisji Egzaminacyjnej II Ponadregionalnego Konkursu „Prusowie – północni sąsiedzi Słowian – część ustna, Ostróda 3 IV 2002 r.

dzi. W tej części uczniowie musieli odpowiedzieć na trzy wylosowane przez siebie pytania, np. *Nad jaką rzeką położony jest Królewiec?, Dlaczego Konrad Mazowiecki sprowadził Krzyżaków do Polski? Kiedy i w jakich okolicznościach zginął książę sandomierski Henryk?* Zwycięzcami konkursu zostali:

- I miejsce – Bartosz Mysiak (Salesjańskie Liceum w Ostródzie)
- II miejsce – Marcin Mitura (LO w Reszlu)
- III miejsce – Grzegorz Hajduk (LO w Reszlu)¹¹.

Jako ostatni zmagali się najmłodszy uczniowie. Eliminacje w Kamińsku odbyły się 18 maja. W wyniku postępowania kwalifikacyjnego wyłoniono następujących laureatów:

- I miejsce – Milena Lipowska (SP w Toprznach)
- II miejsce – Paweł Kowalski (SP w Kamińsku)
- III miejsce – Anna Meslin (SP nr 1 w Bartoszykach)¹².

Ten trzypoziomowy konkurs został przeprowadzony z wielkim rozmachem i ogromnym sukcesem. Dowodem na to są listy gratulacyjne, które Komitet Organizacyjny otrzymał od Warmińsko-Mazurskiego Kuratora Oświaty Janusza Barszczeńskiego, Wojewody Warmińsko-Mazurskiego Stanisława Szatkowskiego i innych. Poniżej zacytuję słowa z listu wojewody, które najlepiej oddają wartości towarzyszące temu konkursowi:

„Proszę przyjąć moje serdeczne gratulacje i podziękowanie za przygotowanie i przeprowadzenie konkursu: „Prusowie – północni sąsiedzi Słowian”, w którym uczestniczą uczniowie nie tylko północno-wschodniej części Polski, lecz także z województw kujawsko-pomorskiego i północnej części mazowieckiego. Cieszyć może fakt, że ten przeprowadzony na różnych poziomach edukacyjnych konkurs zdołał skupić wokół siebie wiele młodych osób. Przywracanie świadomości historycznej – to dawanie świadectwa historii i tożsamości Warmii i Mazur. Jest ono równocześnie dowodem bogactwa dziejów naszego regionu. Rozumienie tych dziejów i rozumienie ludzkiego losu pomaga w rozbudzaniu wśród mieszkańców silniejszych związków emocjonalnych i w budowaniu lepszej przyszłości. Osobom nagrodzonym i wyróżnionym serdecznie gratuluję. Życzę, aby jak najdłu-

¹¹ sob, Ostróda. Pruska olimpiada, „Gazeta Olsztyńska” z dn. 12 IV 2002 r.; (as), Region. Zmagania najlepszych, „Przegląd Ostródzki” z dn. 17 IV 2002 r.

¹² Sprawozdanie z przeprowadzenia konkursu w Kamińsku.

żej towarzyszyła Wam ta piękna pasja poznawania swojej małej Ojczyzny”.

W kolejnym roku – 2003, konkurs przygotowano jeszcze lepiej. Na tę okoliczność postanowiono wydać specjalny biuletyn, w którym opisano ideę kształtowania tożsamości regionalnej i potrzebę wiedzy o najdawniejszych jego mieszkańcach, umieszczono charakterystykę instytucji i towarzystw organizujących – Muzeum w Ostródzie, Stowarzyszenia Miłośników Historii i Kultury Prusów „Pruthenia”, Towarzystwa Miłośników Twierdzy Boyen w Giżycku, Szkoły im. Herkusa Monte w Kamińsku, a także przedstawiono stronę organizacyjną konkursu – adresy i telefony, kalendarium, zagadnienia oraz wykaz zalecanej literatury. Także w prasie ukazało się wiele artykułów informujących młodzież o terminach i miesiącach eliminacji konkursowych, tym bardziej, że część finałowa przybrała charakter otwartego quizu skierowanego do zgromadzonej publiczności¹³.

Jako pierwsi do zmagania z wiedzą na temat Prusów przystąpili uczniowie szkół średnich. 21 marca 2003 roku, w Muzeum w Ostródzie do eliminacji przystąpiło 51 uczestników reprezentujących 23 szkoły z województwa warmińsko-mazurskiego, pomorskiego i kujawsko-pomorskiego. Jury w składzie: dr Mirosław J. Hoffmann (przewodniczący), dr Izabela Lewandowska (sekretarz) i mgr Mariusz Wyczółkowski wybrało następujących laureatów:

- I miejsce – Łukasz Szczepański (LO im. S. Żeromskiego w Iławie)
- II miejsce – Marcin Mitura (LO w Reszlu)
- III miejsce – Przemysław Kwaśniewski (Zespół Szkół z Ukraińskim Językiem Nauczania w Górowie Iławeckim).

Konkurs miał bogatą oprawę. Poprzedziły go warsztaty z zakresu historii regionalnej dla nauczycieli historii, które poprowadziła dr Izabela Lewandowska, dydaktyk i regionalista z Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych UWM w Olsztynie. Miał miejsce także wykład naukowy nt. „Prusowie – rozkwit i upadek”, który wygłosił dr Mirosław J. Hoffmann – pracownik naukowy UWM i Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie, a zarazem prezes Oddziału Olsztyńskiego Stowarzyszenia Naukowego Archeologów i Prezydent Stowarzyszenia Pruthenia¹⁴. Na wykład i warsztaty, a także na zwiedzanie zamku mogli przyjść wszyscy

¹³ seb, *Ostróda. Co wiemy o Prusach?*, „Gazeta Olsztyńska” z dn. 19 III 2003 r.; A. Szaciłowska, *Co wiemy o Prusach?*, „Głos Ostródy” nr 12, z dn. 19 III 2003 r.; (WM), *Północni sąsiedzi Słowian. Konkurs o Prusach*, „Tygodnik Warmiński” z dn. 22 III 2003 r.

¹⁴ Z. Połoniewicz, *Prusowie, sąsiedzi Słowian. Laury dla iławian*, „Tygodnik Warmiński”, z dn. 29 III 2003 r.; tegoż, *Prusowie – północni sąsiedzi Słowian. Pierwsza nagroda po drodze do Iławy*, „Kurier Ostródzki” z dn. 27 III 2003 r.

mieszkańcy miasta, co było rozpropagowane w regionalnej prasie¹⁵. Honorowy patronat nad konkursem sprawowały ówczesne władze: Wojewoda Warmińsko-Mazurski Stanisław Szatkowski, Jan Nosewicz – Burmistrz Ostródy, Jolanta Piotrowska – Burmistrz Giżycka oraz Tadeusz Pencarski – Wójt Gminy Górowo Iławeckie¹⁶. Nagrody ufundował także Warmińsko-Mazurski Kurator Oświaty – Janusz Barszczewski¹⁷.

W dniu 11 kwietnia 2003 r. odbył się w Giżycku konkurs dla szkół gimnazjalnych. Gospodarzem turnieju było Towarzystwo Miłośników Twierdzy Boyen. Do eliminacji pisemnych przystąpiło 89 uczestników reprezentujących 23 szkoły z województwa warmińsko-mazurskiego i pomorskiego. Komisja pod przewodnictwem dra hab. Grzegorza Białuńskiego, biorąc pod uwagę ilość punktów z testu pisemnego, zakwalifikowała pięć osób do ścisłego finału i zdecydowała o wyróżnieniu kolejnych sześciu. Ostateczny wynik turnieju przedstawiał się następująco:

- I miejsce – Marzena Gajewska (Gimnazjum nr 2 w Giżycku)
- II miejsce – Adam Kasperek (Gimnazjum nr 4 w Olsztynie)
- III miejsce – Marlena Uszakowicz (Salesjańskie Gimnazjum Niepubliczne w Ostródzie)¹⁸

W maju do eliminacji przystąpiły dzieci ze szkół podstawowych. 24 maja 2003 r. w szkole podstawowej w Kamińsku rywalizowało ze sobą 14 osób, ze szkół w: Kamińsku, Giżycku, Toprznach oraz niepublicznej szkoły „Absolwent” w Olsztynie. Komisja w składzie: dr Marek Radoch (przewodniczący), dr Ryszard Sajkowski i Alicja Dobrosielska (sekretarz) po etapie pisemnym, do ścisłego finału zakwalifikowała cztery osoby. Laureatami zostali:

- I miejsce – Maciej Białuński – (SP nr 7 w Giżycku)
- II miejsce – Martyna Kempf (SP w Kamińsku)
- III miejsce – Paweł Kowalski (SP w Kamińsku)¹⁹.

W 2004 r., wzorem roku ubiegłego, organizatorzy także przygotowali biuletyn. Przedstawili w nim regulamin i tematykę konkursu, wykaz zale-

---

¹⁵ bcl, *Ostróda. O Prusach na zamku*, „Gazeta Olsztyńska” z dn. 18 III 2003 r.; ZEP, *Prusowie – północni sąsiedzi Słowian*, „Kurier Ostródzki” z dn. 20 III 2003 r.

¹⁶ Oficjalne zaproszenie na otwartą część konkursu.

¹⁷ List do Warmińsko-Mazurskiego Kuratora Oświaty Janusza Barszczewskiego, Ostróda 25 III 2003 r.

¹⁸ List do Warmińsko-Mazurskiego Kuratora Oświaty Janusza Barszczewskiego, Ostróda 30 IV 2003 r.

¹⁹ Protokół z III Ponadregionalnego Konkursu dla szkół podstawowych „Prusowie – północni sąsiedzi Słowian”, Kamińsk 24 V 2003 r.; List do Warmińsko-Mazurskiego Kuratora Oświaty Janusza Barszczewskiego, Ostróda 30 V 2003 r.; także relacje prasowe, min. *Kulturo-maniak*, „Głos Ostródy”, nr 23, z dn. 4 VI 2003 r.

canej literatury, kalendarium, a także przypomnieli idee i działalność Towarzystwa „Pruthenia”, Muzeum w Ostródzie, Towarzystwa Miłośników Twierdzy Boyen w Giżycku oraz Szkoły im. H. Monte w Kamińsku.

Jako pierwsi do rywalizacji przystąpili uczniowie szkół średnich. 2 kwietnia 2004 r. odbył się konkurs w Ostródzie²⁰. Do turnieju zgłosiło się 74 uczestników z 19 szkół, ostatecznie do części pisemnej przystąpiło 68 uczniów. Komisja w składzie: mgr Justyna Sobeczek (przewodnicząca), mgr Iwona Manicka oraz mgr Jan Maciejewski, w wyniku postępowania kwalifikacyjnego wyłoniła następujących laureatów:

- I miejsce – Michał Szarmach (Zespół Szkół Ogólnokształcących w Iławie)
- II miejsce – Jarosław Chęć (LO nr 1 w Malborku)
- III miejsce – Ewelina Tarkowska (LO nr 3 w Olsztynie)²¹.

IV ponadregionalny konkurs „Prusowie – północni sąsiedzi Słowian” dla szkół ponadgimnazjalnych odbył się w Giżycku 4 czerwca 2004 r. Komisja w składzie: dr hab. Grzegorz Białuński (przewodniczący), dr Ryszard Sajkowski oraz mgr Marek Łopiałło, w wyniku postępowania konkursowego (test pisemny i część ustna) wyłoniła ośmiu laureatów, wśród których pierwsze trzy miejsca zdobyli:

- I miejsce – Adam Kasperek (Gimnazjum nr 4 w Olsztynie)
- II miejsce – Marlena Uszakowicz (Salesjańskie Gimnazjum Niepubliczne w Ostródzie)
- III miejsce – Aleksandra Korcz (Gimnazjum nr 2 w Olsztynie)²².

Dzień później, 5 czerwca 2004 r., miały miejsce zmagania uczniów szkół podstawowych w Kamińsku. Do rywalizacji przystąpiło 26 uczestników reprezentujących osiem szkół. Komisja w składzie: dr Marek Radoch (przewodniczący), mgr Justyna Sobeczek oraz mgr Alicja Kamińska, po sprawdzeniu prac uczestników, wyłoniła laureatów:

- I miejsce – Przemysław Szymański (SP w Toprznach)
- II miejsce – Paweł Paulukiewicz (SP w Toprznach)
- III miejsce – Natalia Będzińska (SP w Kamińsku)²³.

---

²⁰ A. K., *Ostróda. Turniej na zamku*, „Gazeta Ostródzka”, z dn. 2-3 IV 2004 r.; tegoż, *Ostróda. Turniej w zamku*, „Gazeta Olsztynska” z dn. 2 IV 2004 r.

²¹ List do Warmińsko-Mazurskiego Kuratora Oświaty Janusza Barszczewskiego, Ostróda 2 IV 2004 r.

²² Protokół z IV edycji konkursu „Prusowie – północni sąsiedzi Słowian”, Giżycko 4 VI 2004 r.

²³ Protokół z IV ponadregionalnego konkursu „Prusowie – północni sąsiedzi Słowian”, Kamińsk 5 VI 2004 r.; List do Warmińsko-Mazurskiego Kuratora Oświaty Janusza Barszczewskiego, Ostróda 16 VI 2004 r.

Przez cztery lata organizowania konkursu rozrosło się grono młodych ludzi zainteresowanych historią regionu, a szczególnie dziejami najdawniejszymi. Jest to niewątpliwa zasługa organizatorów, którzy potrafili w szybkim tempie rozszerzyć ideę konkursu i przeprowadzić eliminacje na wszystkich poziomach edukacyjnych. Organizacja turnieju wymagała jednak sporej biurokracji, utrzymywania ciągłej i szerokiej korespondencji, co wiązało się ze sporymi kosztami²⁴. Zresztą to nie tylko kwestia kosztów, ale ustawicznego zajmowania się różnymi aspektami turnieju na wszystkich jego etapach. W wyniku dyskusji o walorach edukacyjnych i trudnościach organizacyjnych tego ogromnego przedsięwzięcia zdecydowano, by zmienić formułę konkursu, ograniczyć jej zakres i nadać nowy, bardziej naukowy charakter.

* * *

„Aestiorum gentes. Historia i archeologia ziem pruskich”

W 2004 Zarząd Towarzystwa Pruthenia postanowił przygotować nową edycję konkursu poświęconego Prusom i ich dziejom. Nazwa konkursu *Aestiorum Gentes* odzwierciedla jego nową formułę. W centrum uwagi stają ludy i kultury bałtyjskie, zamieszkujące krainę nazywaną przez pisarzy starożytnych i wczesnośredniowiecznych Estią. Akcent przesunięty został z idei „sąsiedztwa” z plemionami Polaków, na ideę „tożsamości”. Celem organizatorów jest zmierzanie do odkrycia tego, co oryginalne, niepowtarzalne w kulturze Estów na przestrzeni wieków. Poprzez wiedzę, poprzez wędrówki piesze i rowerowe, rodzinne wycieczki chcemy zachęcić współczesnych mieszkańców tej starej pruskiej ziemi do odkrycia jej swoistości i wyjątkowości. Być może jest to jedna z możliwych dróg odkrywania własnej tożsamości.

W roku 2006 powołano nowego Kierownika Konkursu, którym została dr Izabela Lewandowska oraz Komitet Organizacyjny konkursu na poziomie ponadgimnazjalnym. Początkowo staraliśmy się o uzyskanie uprawnień olimpiady, której założenia muszą być zgodne z wytycznymi ministerialnymi²⁵. Nasz wniosek został jednak w ministerstwie odrzucony, bowiem nie spełnialiśmy jednego kryterium – eliminacji trójstopniowej,

---

²⁴ O konkursie oraz innych inicjatywach Muzeum w Ostródzie, zob. R. Sajkowski, *Powstanie i działalność Muzeum w Ostródzie*, w: *Ostródzianie o swoim mieście*, red. J. Dąbrowski [i inni], Olsztyn-Ostróda 2007, s. 611-630.

²⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 stycznia 2002 r. w sprawie organizacji oraz sposobu przeprowadzania konkursów, turniejów i olimpiad.

tj. na poziomie szkolnym, okręgowym i centralnym. Towarzystwo „Pruthenia” nie ma swoich oddziałów w całej Polsce, tak jak ma je chociażby Polskie Towarzystwo Historyczne. Przez to wznowienie konkursu zostało opóźnione o rok. Opierając się na naszych współpracownikach w regionie, zdecydowaliśmy, by konkurs zyskał miano ponadregionalnego, tj. skierowanego głównie do uczniów szkół z województwa warmińsko-mazurskiego, choć otwartego także na zainteresowanych z innych regionów Polski. Patronat nad konkursem objął Jego Magnificencja Rektor Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Prezes Polskiego Towarzystwa Historycznego, a także Warmińsko-Mazurski Kurator Oświaty.

Komitet Organizacyjny Konkursu *Aestiorum Gentes* tworzą:

- Przewodniczący Komitetu – prof. dr hab. Grzegorz Białuński, historyk, UWM
- Kierownik Organizacyjny – dr Izabela Lewandowska – dydaktyk historii, UWM
- Sekretarze Naukowi – mgr Alicja Dobrosielska – doktorantka historii, UWM; mgr Marek Pacholec – doktorant historii, UWM
- Sekretarz Organizacyjny – dr Krzysztof Łożyński – historyk, UWM, zastępca dyrektora Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych
- Członkowie Komitetu – prof. dr hab. Beata Możejko – historyk, UG; prof. dr hab. Sławomir Józwiak – historyk, UMK; dr Justyna Prusinowska – bałtolog, UAM; dr Mirosław Hoffmann – archeolog, UWM; dr Ryszard Sajkowski – historyk, UWM

Nowa edycja konkursu rozpoczyna się we wrześniu 2008 roku, mamy nadzieję, że w latach następnych zostanie ona rozszerzona na inne poziomy edukacyjne. Planujemy, by szczegółową, merytoryczną wiedzą wykazywali się przede wszystkim licealiści. Dla młodzieży gimnazjalnej i uczniów szkół podstawowych w następnych latach chcemy zaproponować zadania praktyczne, np. opracowanie trasy rowerowej po stanowiskach archeologicznych najbliższej okolicy wraz z jej opisem i dokumentacją, zrobienie gazetki szkolnej lub albumu, opracowanie projektu edukacyjnego na dowolny temat związany z życiem Prusów, napisanie eseju historycznego lub filozoficznego itp. Będzie to wymagało opracowania nowego regulaminu i zaangażowania większej grupy osób do współpracy. Na to właśnie wśród naszych sympatyków i miłośników ziemi pruskiej liczymy.

Wszelkie informacje o nowej edycji Konkursu znajdują się na stronie internetowej Towarzystwa Pruthenia: www.pruthenia.strefa.pl

PRUTHENIA

Tom III

Towarzystwo Pruthenia
Ośrodek Badań Naukowych
im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie

Olsztyn 2008

PRUTHENIA

Pismo poświęcone Prusom i ludom bałtyjskim

Rada Naukowa: Wiesław Długokęcki, Kazimierz Grążauski,
Jacek Kowalewski, Wojciech Nowakowski

Redagują: Grzegorz Białuński (redaktor), Mirosław J. Hoffmann,
Marek Pacholec (sekretarz), Bogdan Radzicki (zastępca redaktora),
Ryszard Sajkowski, Joachim Stephan

Tłumaczenie streszczeń i spisu treści: Joachim Stephan

Przygotowanie do druku i projekt okładki: Marek Pacholec

ISSN 1897-0915

Towarzystwo Pruthenia

Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie

Adres Redakcji:

10-402 Olsztyn, ul. Partyzantów 87, Dom Polski

tel. (089) 5276618

PRUTHENIA

Band III

Zeitschrift für Geschichte und Kultur der Preußen
und der baltischen Völker

Verein „Pruthenia“

Wojciech-Kętrzyński-Forschungszentrum in Olsztyn

Wissenschaftlicher Beirat: Wiesław Długokęcki, Kazimierz Grażauski,
Jacek Kowalewski, Wojciech Nowakowski

Redigiert von: Grzegorz Białuński (Redakteur), Mirosław J. Hoffmann,
Marek Pacholec (Sekretär), Bogdan Radzicki (stellvertretender Redakteur),
Ryszard Sajkowski, Joachim Stephan

Übersetzung der Zusammenfassungen
und des Inhaltsverzeichnisses: Joachim Stephan

Vorbereitung zum Druck und Umschlagentwurf: Marek Pacholec

Olsztyn 2008

I N H A L T S V E R Z E I C H N I S

Bogdan Radzicki, <i>Von der Redaktion</i>	5
I. Studien und Artikel	
Seweryn Szczepański, <i>Die pomesanische Burg in Alt Christburg</i>	11
Grzegorz Białuński, <i>Preußische Auswanderung vom 11.-14. Jahrhundert</i>	35
Joachim Stephan, <i>Die Besiedlung der Komturei Elbing bis zur Mitte des 15. Jahrhunderts</i>	65
II. Materialien und Quellen	
Robert Klimek, <i>Die Funktion und der derzeitige Erhaltungszustand der mittelalterlichen Langwälle im Südteil des Hochstiftes Ermland</i>	163
III. Polemiken und Diskussionen	
Wojciech Nowakowski, <i>Die Genese der Prußen – Kommentar eines Archäologen</i>	209
Kazimierz Grażauski, <i>Über die sogenannte teilweise Besetzung des Kulmer Landes durch die Prußen – ein Diskussionsbeitrag</i>	251
Mirosław J. Hoffmann, <i>Die gerettete Geschichte Ostpreußens</i>	259
Anna Bitner-Wróblewska, Tomasz Nowakiewicz, Aleksandra Rzeszotarska-Nowakiewicz, Wojciech Wróblewski, <i>Eine Erwiderung auf Mirosław J. Hoffmann</i>	267
IV. Rezensionen und Besprechungen	
Dariusz Adam Sikorski, <i>O pozycji prawnej kobiety pruskiej [Über die Rechtsstellung der preußischen Frau]</i> (Seweryn Szczepański).	275
Andrzej Radzimiński, <i>Chrystianizacja i ewangelizacja Prusów [Die Christianisierung und Evangelisierung der Prußen]</i> (Alicja Dobrosielska).	285

Andrzej Radzimiński, <i>Kościół w państwie zakonu krzyżackiego w Prusach 1243–1525 [Die Kirche im Deutschordensland Preußen 1243–1525]</i> (Alicja Dobrosielska).	291
---	-----

V. Berichte und Ankündigungen

Marek Pacholec, <i>Konferenzbericht: Die preußischen Steinbaben. Kulturphänomen oder europäische Alltäglichkeit? Angerburg, 4–5 10. 2007.</i>	299
---	-----

VI. Chronik

Izabela Lewandowska, <i>Alte und neue Wettbewerbe über die Prußen.</i> ..	309
Izabela Lewandowska, <i>Tätigkeitsbericht der Gesellschaft Pruthenia für das Jahr 2007.</i>	319

S P I S   T R E Ś C I

Bogdan Radzicki, <i>Od Redakcji</i>	5
I. Studia i artykuły	
Seweryn Szczepański, <i>Pomezaniański gród w Starym Dzierzgoniu</i>	11
Grzegorz Białuński, <i>Emigracja Prusów w XI-XIV wieku</i>	35
Joachim Stephan, <i>Die Besiedlung der Komturei Elbing bis zur Mitte des 15. Jahrhunderts</i>	65
II. Materiały i źródła	
Robert Klimek, <i>Funkcjonowanie i obecny stan zachowania średnio-wiecznych wałów podłużnych w południowej części dominium warmińskiego</i>	163
III. Polemiki i dyskusje	
Wojciech Nowakowski, <i>Geneza Prus – komentarz archeologa</i>	209
Kazimierz Grażawski, <i>O tak zwanej częściowej okupacji ziemi chełmińskiej przez Prusów – głos w dyskusji</i>	251
Mirosław J. Hoffmann, <i>Ocalona historia Prus Wschodnich</i>	259
Anna Bitner-Wróblewska, Tomasz Nowakiewicz, Aleksandra Rzeszotarska-Nowakiewicz, Wojciech Wróblewski, <i>Mirosławowi J. Hoffmannowi w odpowiedzi</i>	267
IV. Recenzje i omówienia	
Dariusz Adam Sikorski, <i>O pozycji prawnej kobiety pruskiej</i> (Seweryn Szczepański).	275
Andrzej Radziwiński, <i>Chryścianizacja i ewangelizacja Prusów</i> (Alicja Dobrosielska).	285
Andrzej Radziwiński, <i>Kościół w państwie zakonu krzyżackiego w Prusach 1243–1525</i> (Alicja Dobrosielska).	291

V. Sprawozdania i komunikaty

- Marek Pacholec, *Sprawozdanie z konferencji: Pruskie baby kamienne. Fenomen kulturowy czy europejska codzienność? Węgorzewo, 4-5 X 2007 r.* 299

VI. Kronika

- Izabela Lewandowska, *Dawne i nowe konkursy o Prusach.* 309
- Izabela Lewandowska, *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Pruthenia za rok 2007.* 319